

ISTOTA MONOGRAFII EKONOMICZNEJ – PRZYKŁAD „ROCZNIKÓW NAUKOWYCH STOWARZYSZENIA EKONOMICZNYCH ROLNICTWA I AGROBIZNESU”

Wojciech Pizło

Katedra Polityk Europejskich, Finansów Publicznych i Marketingu
Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Kierownik: prof. dr hab. Marian Podstawka

Słowa kluczowe: monografia ekonomiczna, metodologia nauk ekonomicznych, „Roczniki Naukowe SERiA”

Key words: monographic of economics, methodology of economics science, „Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists”

S y n o p s i s. Celem opracowania jest identyfikacja cech charakterystycznych dla monografii, w tym monografii ekonomicznej oraz poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy monografia ekonomiczna może korzystać z metod badawczych charakterystycznych dla nauk idiograficznych, choć sama jest nauką nomotetyczną. W artykule przedstawiono monografię jako metodę badawczą. Zaproponowano podział metody monograficznej na makromonografię i mikromonografię. Monografia jako metoda naukowa powinna wykorzystywać więcej niż jedną metodę badawczą, a także reprezentatywny dobór prób do badań (makromonografia) oraz dobór celowy do badań (mikromonografia). W opracowaniu omówiono ogólne zalecenia monografii, przedstawiono istotę monografii branżowej (rolniczej) oraz zalecenia dla mikromonografii. Następnie przedstawiono cechy charakterystyczne dla studium przypadku jako metody przydatnej głównie dla dydaktyki, lecz niepozbawionej walorów metody naukowej. Ponadto przedstawiono zakres wykorzystania metody monograficznej (makro- i mikromonografii) w „Rocznikach Naukowych Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu”. Wykazano wzrastającą rolę monografii, szczególnie makromonografii w badanym czasopiśmie.

WSTĘP

Naukowe podstawy ekonomii zostały zbudowane na dwóch fundamentach: na kartezyjskim dualizmie świata fizycznego i duchowego oraz na wizji newtonowskiego modelu wiedzy. Od XVIII wieku nauka była utożsamiana z naukami przyrodniczymi, z których nauki społeczne czerpały doświadczenia metodyczne. Osiągnięcia nauk przyrodniczych uznawane były za tak ważne jak metody, które zostały w ich realizacji wykorzystane. Współcześnie nauki humanistyczne, społeczne, a w tym nauki ekonomiczne, określane są jako nauki empiryczno-indukcyjne w odróżnieniu od nauk formalno-dedukcyjnych. Od nauk społecznych, jak pisze Stefan Nowak [1985, s. 22], wymaga się, by twierdzenia w nich prezentowane stanowiły wyniki szeroko rozumianej obserwacji tej części rzeczywistości, którą zainteresowana jest dana nauka. W naukach empiryczno-indukcyjnych jako

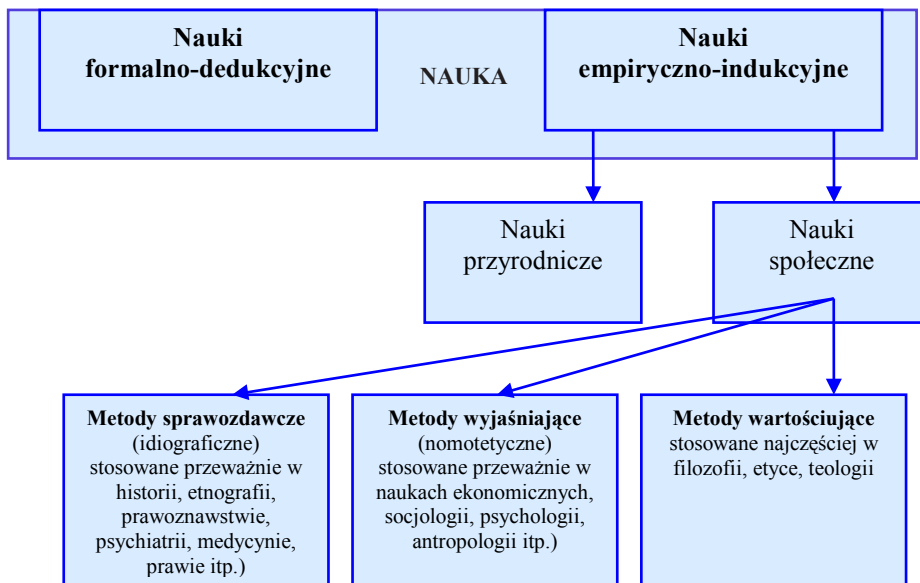
metody badawcze rozumie się pewne typowe, powtarzalne sposoby zbierania, opracowania, analizy i interpretacji danych empirycznych, które służą do uzyskania maksymalnie uzasadnionych odpowiedzi na stawiane w nich pytania. W literaturze przedmiotu podniesiono postulat monizmu metodologicznego, zakładający konieczność wykorzystania we wszystkich naukach tych samych metod badawczych [Blaug 1995, s. 89-90], co często przeciwstawiane jest pogładowi o konieczności stosowania zasady indywidualizmu metodologicznego, według którego istota badań polega na analizie ekonomicznej *wychodzącej zawsze od zachowań jednostki* [Blaug 1995, s. 89-90]. Dodatkowo podkreśla się w tym podejściu, iż prawa i potrzeby jednostki są ważniejsze niż prawa i potrzeby grup społecznych. W indywidualizmie metodologicznym uważa się również, że tylko jednostki mają cele i interesy, a zmiany, które dokonują się w systemie społecznym, są wynikiem jedynie działania jednostek; wszystkie bowiem poważne zjawiska społeczne mają swoje wytłumaczenie w ujęciu tych teorii, które za przedmiot badań obrały jednostki, ich cechy, przekonania, zasoby i relacje. Równocześnie, w ramach tego podejścia formułuje się sądy odwołujące się do fenomenu socjologii wyjaśniającej zachowania indywidualne jednostek przez pryzmat celów, przekonań, zasobów i wzajemnych powiązań [Coasts 1990, s. 88].

Odmiernym podejściem jest holizm metodologiczny przyjmujący założenia, iż społeczność jako całość wpływa na zachowanie każdej z jej części, ponadto determinantami celów makro są w głównej mierze prawo lub siła, jaka może być nałożona na system społeczny jako całość [Coasts 1990, s. 88]. Zachowanie jednostek wchodzących w skład społeczeństwa może być wydedukowane m.in. z ogólnych lub społecznych praw oraz może odnosić się do systemu społecznego jako całości, a także do pozycji społecznej jednostek. Można więc uznać, że istota odmienności poszczególnych nauk zasadza się nie tyle na przedmiocie ich badań, lecz na odmienności użytych metod [Tatarkiewicz 2004, s. 142]. Główną różnicą pomiędzy naukami jest to, iż *jedne ustalają prawa, drugie zaś fakty. Jedne mówią o tym, co wielokrotnie się powtarza i jest zawsze takie samo; drugie – o tym, co występuje raz jeden* [Tatarkiewicz 2004, s. 142]. Z dostrzeżenia odmienności metodycznej nauk wynika, iż te spośród nauk, które ustalają prawa ogólne, są abstrakcyjne, a te ustalające fakty indywidualne – konkretne.

W naukach nomotetycznych prawa nauki buduje się na podstawie powtarzających się prawidłowości. W tego rodzaju prawach i teoriach dopuszcza się jedynie te prawidłowości, które mają charakter powtarzający się, a pomija się te, które są jednostkowe. Jednostkowy charakter obserwacji charakterystyczny jest dla nauk określanych jako idiograficzne. Ich istotą jest postrzeganie niepowtarzalności zjawisk jednostkowych. W metodologii nauk humanistycznych wyróżnia się stosowanie trojkiego rodzaju metod [Ajdukiewicz 2006, s. 290], a mianowicie:

- metody idiograficzne (sprawozdawcze), których podstawowym zadaniem jest poznanie faktów jednostkowych, ich opis, sprawozdanie z tych faktów, a nie poszukiwanie praw nimi rządzących,
- metody nomotetyczne (wyjaśniające), których istota polega na badaniu faktów poprzez doświadczenie i budowanie praw rejestrujących oraz wyjaśnianie tych praw za pomocą hipotez i zasad,
- metody wartościujące (aksjologiczne), wskazujące, że w przypadku nauk społecznych i humanistycznych wymagane jest przyjęcie innych metod niż jest to w przypadku nauk przyrodniczych.

Autorowi opracowania wydaje się, że również w naukach społecznych, w tym w naukach ekonomicznych, wskazane jest wykorzystywanie tego samego podejścia i korzystania z trzech rodzajów metod przypisanych naukom humanistycznym [Pizło 2009.]

Rysunek 1. Miejsce nauk ekonomicznych w strukturze nauk
Źródło: opracowanie własne.

CEL I METODY BADAŃ

Celem opracowania jest próba dodarcia do istoty pojęcia monografii jako metody badawczej współczesnych nauk ekonomicznych. W opracowaniu podjęto również próbę odpowiedzi na pytanie, czy ekonomia powinna wykorzystywać jedynie metody badawcze przypisane nomologicznym naukom, czy również sięgać do narzędzi badawczych charakterystycznych dla nauk idiograficznych. Materiałem empirycznym obrazującym stopień wykorzystania omawianych metod były „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” (RN SERiA). Roczniki wydawane są od 1999 roku jako czasopismo [Klepacki 1999, s.11-12]. Publikacje zawarte w tym czasopiśmie naukowym stanowią przegląd zarówno problematyki, jak i metod badawczych wykorzystanych przez naukowców zajmujących się szeroko rozumianym agrobiznesem. W słowie wstępnym do RN SERiA profesor Bogdan Klepacki zapowiedział, iż artykuły w nich publikowane będą bezpośrednio związane z tematyką kongresów SERiA.

Na kształt czasopisma naukowego oraz problematykę, która poruszana jest na jego łamach mają wpływ: skład komitetu redakcyjnego, liczba zgłaszanych artykułów oraz tych przyjętych do druku, a także recenzenci artykułów naukowych. W omawianych RN SERiA skład komitetu redakcyjnego od chwili powstania zmniejszał się z: 8 osób w 1999 r. do 6 w 2001 r., 5 w 2005 r. oraz 4 w 2009 r. Równocześnie wzrastała liczba recenzentów (co jest zrozumiałe z uwagi na coraz większą liczbę składanych artykułów) – z 7 w 1999 r. do 16 w 2009 r. i 26 w 2010 r. Równocześnie należy wskazać na rotację części recenzentów. Najczęściej recenzentami byli (w kolejności alfabetycznej) m.in. profesorowie: Bogdan Klepacki, Danuta Mierzwa, Eugeniusz Niedzielski, Franciszek Tomczak, Stanisław Urban, Andrzej Wiatrak oraz Wojciech Zięta.

Tabela 1. Skład komitetu redakcyjnego i recenzenci RN SERiA (roczniki 1999, 2001, 2005, 2006 i 2009)

Rok	Komitet redakcyjny	Recenzenci
1999	Prof. dr hab. T. Hunek Prof. dr hab. B. Klepacki (redaktor naczelny – Prezes SERiA) Prof. dr hab. S. Makarski (sekretarz – wiceprezes SERiA) Prof. dr hab. M. Sznajder (Sekretarz Generalny SERiA) Prof. dr hab. Fr. Tomczak Prof. dr hab. S. Urban (wiceprezes SERiA)	Prof. dr hab. D. Czykier-Wierzba Prof. dr hab. S. Dyka Prof. dr hab. W. Michna Doc. dr hab. M. Mora Prof. dr hab. J. Siekierski Prof. dr hab. Fr. Tomczak Prof. dr hab. A.P. Wiatrak
2001	Prof. dr hab. B. Klepacki (redaktor naczelny) Dr M. Cywoniuk (sekretarz redakcji) Prof. dr hab. T. Hunek Prof. dr hab. M. Sznajder Prof. dr hab. Fr. Tomczak Prof. dr hab. W. Ziętara	Dr hab. A. Czudec Prof. dr hab. M. Sznajder Prof. dr hab. Fr. Tomczak Prof. dr hab. S. Urban Prof. dr hab. A.P. Wiatrak Prof. dr hab. W. Wielicki
2005	Prof. dr hab. B. Klepacki (redaktor naczelny) Dr inż. B. Gołębowska (sekretarz redakcji) Prof. dr hab. B. Borkowski Dr inż. S. Jarka Prof. dr hab. M. Podstawka	Prof. dr hab. S. Krasowicz – IUNG Puławy Dr hab. D. Mierzwa – AR Wrocław Prof. dr hab. K. Gutkowska – SGGW Prof. dr hab. F. Wysocki – AR Poznań Prof. dr hab. Sz. Figiel – UWM Olsztyn Prof. dr J. White – Cornell University, USA
2006	Prof. dr hab. B. Klepacki (redaktor naczelny) Dr inż. B. Gołębowska (sekretarz redakcji) dr inż. G. Adamczyk prof. dr hab. Michał Sznajder	Prof. dr hab. B. Borkowski (SGGW) Prof. dr hab. W. Florkowski (Uniwersytet Georgia, Floryda) Prof. dr hab. R. Kisiel (UWM Olsztyn) Prof. dr hab. W. Łuczka-Bukuła (AR Poznań) Dr hab. D. Mierzwa (AR Wrocław) Prof. dr hab. L. Pałasz (AR Szczecin) Prof. dr hab. S. Urban (AE Wrocław) Prof. dr hab. A. P. Wiatrak (IRWiR PAN) Prof. dr hab. Z. Wyszowska (ATR Bydgoszcz) Prof. dr hab. A. Zalewski (IERiŻ PIB) Dr hab. J. Zieziula (AR Szczecin)
2009	Prof. dr hab. B. Klepacki (redaktor naczelny) Dr inż. B. Gołębowska (sekretarz redakcji) dr inż. G. Adamczyk prof. dr hab. Michał Sznajder	Dr hab. A. I. Baruk, prof. UP Lublin Dr hab Sz. Figiel, prof UWM Olsztyn Prof. dr hab. W. Florkowski (Uniwersytet Georgia, Floryda) Dr hab. M. Jerzak, prof. UP Poznań Dr hab. J. Kania (UR Kraków) Dr hab. G. Karmowska, prof. ZUT Szczecin Prof. dr hab. R. Kisiel (UWM Olsztyn) Prof. dr hab. B. Klepacki (SGGW) Dr hab. D. Mierzwa, prof. UP Wrocław Prof. dr hab. E. Niedzielski (UWM Olsztyn) Prof. dr hab. W. Poczta (UP Poznań) Prof. dr hab. M. Sznajder (UP Poznań) Prof. dr hab. S. Urban (UR Wrocław) Prof. dr hab. A. Wiatrak (UW, IRWiR PAN) Dr hab. F. Wysocki, prof. UP Poznań Prof. dr hab. W. Ziętara (SGGW)

Źródło: opracowanie własne na podstawie RN SERiA.

Spośród wszystkich RN SERiA z lat 1999-2009 do badań wylosowano osiem zeszytów (tab. 4.), które zawierały 350 artykułów. Jednym z etapów badań było wyekstrahowanie opracowań monograficznych (także studiów przypadku) z ogółu badanych artykułów. Podstawą wyodrębnienia opracowań monograficznych było to, że zawierały wyraźnie zarysowany cel badań oraz wykorzystano w nich więcej niż jedną metodę badawczą. Pominęto w badaniach m.in. artykuły bez wyraźnego celu, eseje oraz artykuły o charakterze np. metodycznym, sięgające do opisu metody statystycznej lub ekonometrycznej, dla których przykład gospodarki żywnościowej i rolnictwa był jedynie tłem prowadzonych rozważań.

ISTOTA METODY MONOGRAFICZNEJ

Opisowy i czysto rejestrujący sposób ujmowania badanych zjawisk jest właściwy takiemu podejściu, w którym naukę traktuje się jako element ludzkiej kultury [Nowak 1985, s. 23-24]. Jeśli naukę postrzega się jako zbiór twierdzeń wyjaśniających zjawiska społeczne i ekonomiczne, a nie jedynie jako opis, i poszukuje się takich reguł metodologicznych, które mają zapewnić zasadne wykorzystanie metod, to należy odwołać się do tradycji normatywnej. Metoda monograficzna jest powszechnie stosowana w naukach społecznych. W literaturze ekonomicznej celem stawianym monografii jest *wyczerpujące, wielopłaszczyznowe przedstawienie wybranego zagadnienia, często w ujęciu przyczynowo-skutkowym* [Adamkiewicz-Drwiłło 2008, s. 57]. Metoda ta określana jest zazwyczaj jako praca naukowa *poświęcona jednemu zagadnieniu, jednej epoce, życiu lub twórczości jednej osoby*” [Wielki Słownik... 2003, s. 842]. Monografia pozwala na dokonanie *dokładnego wglądu w to, co dzieje się w przedmiocie badań, np. skutki współdziałania wielu czynników i ich wpływu na proces kształtowania się danego przedmiotu lub występujące w nim zjawiska, wykrycie oraz opisanie typowych dla niego zdarzeń, występujących tendencji itp.* [Sztumski 2005, s. 114-118]. Celem ogólnym stawianym metodzie monograficznej w jej najbardziej ogólnym ujęciu jest *możliwie wszechstronny, drobiazgowy opis wszystkich aspektów wybranego, pojedynczego wycinka rzeczywistości społecznej* [Szacka 2003, s. 227]. Metoda monograficzna jest wykorzystywana do naukowej, całościowej prezentacji jednego wybranego przedmiotu badań i służy jako podstawa do wnioskowania o przyczynach, które doprowadzają do określonych skutków. Metoda ta przedstawia szerokie ujęcie określonego przedmiotu badań.

Wykorzystując monografię, często stosuje się w jej ramach różnorodne narzędzia badawcze, takie jak: obserwacja uczestnicząca, wywiad, analizy statystyk i dokumentów oraz ankiety. Metoda monograficzna w mikroskali obejmuje całą jednostkę lub całość danego tematu. Efektem stosowania tej metody jest możliwość wnioskowania, odnoszącego się do danej zbiorowości podmiotów pokrewnych. Ogólne zalecenia metody monograficznej zostały dopasowane do specyfiki poszczególnych dyscyplin. Wskazuje się np. monografię psychologiczną, pedagogiczną, medyczną oraz socjologiczną itp., a także monografię branżowe, takie jak np. monografia rolnicza, która stanowi *opracowanie fachowe, mające zazwyczaj charakter naukowy (...) jakiegoś zagadnienia lub obiektu (przedmiotu); monografia może mieć charakter techniczny, przestrzenno-geograficzny, ekonomiczny, ekonomiczno-społeczny, historyczny itp.* [Manteuffel 1984, s. 441]. Na tej podstawie można wyróżnić mikroskalę i makroskalę monografii branżowej. W makroskali monografia rolnicza powinna zawierać *wszystkie informacje o przedmiocie, którego dotyczy, dostępne w określonym czasie*. W mikroskali taka monografia *powinna obejmować całą jednostkę lub całość tematu, którego dotyczy*. W przypadku opisu pojedynczego obiektu, zaleca się, by był on wybrany celowo.

Według Ryszarda Manteuffla [1984, s. 441] kryteriami wyboru winny być m.in. typowość danego obiektu dla: całej zbiorowości, określonej grupy jednoimiennych obiektów, przodujących lub reprezentujących przyszłość. Manteuffel stwierdza również, iż istotą monografii jest to, aby dała ona podstawy do wnioskowania o danej zbiorowości oraz o przyczynach, które doprowadzają do określonych skutków, form, efektywności itd.

Metoda monografii ekonomicznej nie została opisana szerzej w literaturze ekonomicznej, choć jest wykorzystywana i czerpie z osiągnięć metodologicznych teorii nauk. Metoda ta jest specyficzną metodą naukową grupującą w sobie wiele metod badawczych, których celem jest zebranie i porządkowanie oraz analizowanie badanej problematyki. Metoda monografii ekonomicznej wykorzystywać powinna ogólne założenia monografii jako metody badawczej, skupiając się na kierunkach stanowiących o przedmiocie zainteresowania nauk ekonomicznych (ekonomii, nauk o zarządzaniu i towaroznawstwa), a odnoszących się do np. obszarów prowadzonych badań i studiów: monografia przedsiębiorstwa (monografia mikroekonomiczna) czy też monografia przemysłu (monografia makroekonomiczna). Monografia ekonomiczna (tak jak i monografia socjologiczna, pedagogiczna i inne) stanowi w przekonaniu autora opracowania monografię ukierunkowaną, której istota zasadza się na *wykorzystaniu w jednych badaniach różnorodnych narzędzi i technik badawczych: obserwacji uczestniczącej, wywiadu, analizy statystyk i dokumentów, a nawet ankiety* [Szacka 2003, s. 226-227]. W przypadku mikromonografii ekonomicznej jako szczególnie przydatne metody badawcze można wymienić metody: obserwacji, wywiadu, dokumentacyjne, eksperymentu, statystyczne [Pizło 2007, s. 11-14]. Ważne jest również wskazanie zaleceń odnoszących się do metody mikromonograficznej w ekonomii, które zaproponowane zostały w trzech obszarach: doświadczenie biznesowe podmiotu gospodarującego, ogólnych warunków i szczegółowych warunków gospodarowania (tab. 2.).

Tabela 2. Propozycje założeń metodycznych monografii ekonomicznej

Czynniki	Cechy
Doświadczenia biznesowe	Historia przedsiębiorstwa wraz ze zwerbalizowanymi zasadami prowadzenia biznesu
Ogólne warunki gospodarowania	Charakterystyka branży, w której działa przedsiębiorstwo
Szczegółowe warunki gospodarowania	Opis struktury organizacyjnej, celu działania, misji i strategii podejmowanych działań biznesowych Warunki konkurowania na rynku oraz dysponowania zasobami materialnymi i niematerialnymi przedsiębiorstwa Zasoby przedsiębiorstwa (kapitał ludzki, zasoby finansowe, prawa własności np. intelektualnej, użytkowania ziemi, wiedza) Relacje zarządu spółki z interesariuszami (pracownikami, związkami zawodowymi, samorządem lokalnym, społecznością lokalną itp.) Innowacyjność przedsiębiorstw (produkcyjno-usługowa, marketingowa, organizacyjna itp.)

Źródło: opracowanie własne.

STUDIUM PRZYPADKU JAKO PRZYKŁAD MIKROMONOGRAFII

Studium przypadku jest specyficznym przykładem monograficznego ujęcia danego problemu. Pojęcie *case study* [Słownik socjologii... 2005, s. 369] tłumaczone jest często na język polski jako analiza przypadku pomimo różnic pojęciowych odnoszących się do anglojęzycznego pierwowzoru. Pojęcie „studium przypadku” jest według słownika tożsame z metodą monograficzną oraz anglojęzycznymi pojęciami takimi jak „*case study*” oraz „*case study method*”. Określane jest jako projekt badawczy, w którym obiektem badań jest zazwyczaj pojedynczy przypadek bądź (gdy chodzi o nauki społeczne) kilka wybranych bytów społecznych. Jako studium przypadku wymienia się: raporty opisowe, przedstawiające przykłady danego zjawiska, opis sposobów działania w zakresie polityki społecznej czy też analizy koncentrujące się na przypadkach skrajnych lub typowych. Metoda *case study* jest wykorzystywana zarówno w badaniach naukowych, jak i w dydaktyce, a jej popularność jako metody nauczania wynika z faktu, iż pozwala ona przybliżyć studentom rzeczywiste problemy biznesu. Krzysztof Konecki [2000, s. 126] wskazuje, że wykorzystanie studium przypadku jako metody badawczej może przynieść dodatkowe korzyści, gdy zostaną zastosowane metody ilościowe jako uzupełnienie metod jakościowych. David Silverman [2009, s. 170] podkreśla wręcz, iż *wskaźniki ilościowe mogą czasami być wykorzystywane do wyciągania wniosków na podstawie jednego przypadku w odniesieniu do całej populacji*.

Wybór konkretnego przypadku jako potencjalnego obiektu badań musi być podyktowany krytycznym spojrzeniem na wskaźniki odnoszące się do analizowanej populacji oraz przygotowaniem swoistej typologii populacji bazującej na dostępnych i istotnych dla procesu badawczego parametrach. Sam wybór przypadków w badaniach jakościowych, jeśli nie ma charakteru statystycznego ani osobistego, powinien być dokonany na podstawie tej teorii, na której badacz chce wesprzeć swoje rozważania. Tak więc teoretyczny dobór przypadków może zostać dokonany: 1) pod kątem wybranej teorii, 2) specyficznych odmiennych od głównego nurtu grupy przypadków oraz 3) z konieczności zmiany wielkości grupy w trakcie badania [Mason 1996, s. 93-94, cyt. za: Silverman 2009, s. 173].

W zależności od poziomu wiedzy dotyczącej przedmiotu prowadzonych studiów wymienia się studia przypadku: eksploracyjne, opisowe, eksplanacyjne i wyjaśniające, a każdy z tych typów przypadków może być w postaci pojedynczej oraz zwielokrotnionej (*multiple case*). Analiza zwielokrotnionej liczby przypadków oznacza prowadzenie badań na specjalnie dobranych jednostkach. W przypadku eksploracyjnych *case study* stanowią one mogą fazę wstępną badań i fazę poprzedzającą określenie pytań i hipotez badawczych. Eksploracyjne *case study* może bowiem stanowić etap wstępny do badań ilościowych, czyli badanie rozpoznawcze. Opisowe *case study* wymaga, by punktem wyjściowym do sporządzenia studium przypadku była teoria służąca interpretacji analizowanych procesów. W eksplanacyjnym studium przypadku wykorzystuje się zebrany materiał do analizy przyczynowo-skutkowej.

MAKRO- I MIKROMONOGRAFIE W WYBRANYCH
„ROCZNIKACH NAUKOWYCH SERIA”

Przemiany końca lat 80. XX wieku w Polsce wskazały konieczność stworzenia organizacji, która przyczyniałaby się do zintensyfikowania kontaktów pomiędzy naukowcami zajmującymi się ekonomiką rolnictwa i agrobiznesem oraz do swobodnej wymiany poglądów. Wzorem utworzenia Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu

(SERiA) była American Agricultural Economics Association (AAEA) i inne stowarzyszenia zachodnioeuropejskich ekonomistów. Stowarzyszenie miało przyczynić się również do otwarcia ekonomistów rolnictwa na zagraniczne ośrodki naukowe. Inicjatorami stowarzyszenia byli profosowie: Michał Sznajder, Raymond Benek, Wojciech Florkowski oraz doktor Władysław Piskorz [Florkowski 2010]. Podstawową wartością stowarzyszenia jest zdecentralizowana działalność przejawiająca się w organizowaniu corocznych kongresów SERiA przez ośrodki naukowe z całej Polski (tab. 3.), co przyczynia się do aktywizowania ośrodków naukowych zajmujących się ekonomiką rolnictwa.

Na podstawie porównania tematyki artykułów zamieszczonych w „Rocznikach Naukowych Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” (RN SERiA) z lat 1999, 2001, 2005, 2006 i 2009 można stwierdzić wzrost liczby artykułów monograficznych, czyli według założeń, artykułów o sprecyzowanym celu oraz tych, w których wykorzystano więcej niż jedną metodę badawczą (tab. 4.). Łączna liczba opracowań w analizowanych zeszytach wynosiła 350, co stanowi 11,7% wszystkich opublikowanych tekstów w RN SERiA. Spośród wylosowanej próby 32,3% stanowiły artykuły zakwalifikowane jako monografie.

Z analizy artykułów z wylosowanych zeszytów RN SERiA wynika, że odsetek zakwalifikowanych jako monografia artykułów jest zmienny (tab. 5.). W 1999 roku artykuły monograficzne stanowiły 22,6%, w 2001 roku – 31,4% oraz 16,1%, 26,3% i 51,1% odpowiednio w latach 2005, 2006 i 2009. Zwrócić należy uwagę na wysoki odsetek tego typu artykułów w 2009 roku. Analiza tylko roczników 2005 i 2009, w których przypadku powtórzyły się te same numery zeszytów (zeszyt 1 i 2), wskazuje że dominujący wzrost artykułów monograficznych był w zeszycie 1 z 2009 roku (68,9%), podczas gdy w 2005 roku tego rodzaju artykułów zaobserwowano jedynie 16,1%.

Tabela 4. Struktura artykułów opublikowanych w RN SERiA w latach 1999-2009

Nr zeszytu	Liczba opracowań w roczniku										
	I 1999	II 2000	III 2001	IV 2002	V 2003	VI 2004	VII 2005	VIII 2006	IX 2007	X 2008	XI 2009
1	65	16	45	39	61	46	9/56	53	113	89	62/90
2	44	38	8/28	40	37	66	4/44	54	83	54	9/49
3	8/41	46	21	48	43	45	37	33	49	111	74
4	-	63	8/23	37	68	44	79	83	47	90	68
5	-	42	47	41	30	21	17	5/19	-	34	61
6	-	37	31	42	20	15	22	31	-	19	26
7	-	21	-	-	-	-	42	-	-	-	22
8	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem	150	263	195	247	259	237	297	273	292	397	390
Liczba analizowanych artykułów	8/41	-	16/51	-	-	-	13/100	5/19	-	-	71/139

Legenda: wytłuszczono liczbę zakwalifikowanych artykułów, których autorzy korzystali z metody makro- i mikromonograficznej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie B. Klepacki, Sprawozdanie redaktora naczelnego „Roczników Naukowych SERiA” za okres 1999-2009 (materiał powielony), s. 1-2.

Tabela 3. Podstawowe informacje o Kongresach SERiA w latach 1994-1998

Rok i miejsce kongresu	Temat Kongresu SERiA	Liczba uczestników kongresu	Liczba referatów	Miejsce publikacji referatów	Goście zagraniczni/sekcje tematyczne
I 1994 Poznań	Doradztwo rolniczo- -ekonomiczne wobec wymagań współczesnego rolnictwa	110	10	materiały konferencyjne	prof. Jurgen Zeddies - prezes Niemieckiego Stowarzyszenia Ekonomistów i Socjologów Rolnych (Universität Hohenheim, Niemcy), prof. Lawrence W. Libby - prezes Amerykańskiego Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa (University of Florida), prof. Wojciech Florkowski (University of Georgia, USA)
II 1995 Kraków	Efektywność przedsiębior- czości rolniczej	100	b.d	materiały konferencyjne	prof. V.R. Eidman (University of Minnesota)
III 1996 Olsztyn	Konkurencyjność polskiego rolnictwa i agrobiznesu na rynkach między- narodowych	200	60	materiały konferencyjne	prof. Jurgen Zeddies (Universität Hohenheim, Niemcy), Glenn Pederson, Jean Kinsey, Ben Senauer (University of Minnesota, USA), Harald von Witzke, Claudia Herok (Universität Humboldta, Niemcy), Ph. Lebailly (Wydział Ekonomii Ogólnej, Belgia), Wojciech Florkowski (University of Georgia, USA)
IV 1997 Szczecin	Agrobiznes i obszary wiejskie wobec integracji z Unią Europejską – nadzieje, szanse, obawy	220	89	materiały konferencyjne	Wprowadzono podział na część plenarną i sekcje tematyczne): Sekcja I – Problemy strukturalne rolnictwa polskiego w procesie integracji europejskiej Sekcja II – Znaczenie i zadania sfery otoczenia rolnictwa w procesach dostosowawczych do standardów europejskich Sekcja III – Ekonomiczna efektywność czynników wytwórczych w rolnictwie polskim w aspekcie Wspólnej Polityki Rolnej UE
V 1998 Wrocław	Agrobiznes w krajach Europy Środkowej w aspekcie integracji z Unią Europejską	b.d.	133	materiały konferencyjne	30 naukowców z Czech, w tym prof. inż. J. Hron - JM Rektor Czeskiego Uniwersytetu Rolniczego w Pradze doc. inż. J. Homolka - Dziekan Wydziału Ekonomiki i Zarządzania, W. Obuźwicz, N. Żuk (Białoruś) prof. Cahiewicz Gaicin (Rosja Baszkiria) Sekcja I – Ekonomiczne i organizacyjne problemy gospodarstw rolnych (33 referaty) Sekcja II – Problemy infrastruktury wsi i rolnictwa (14 referatów) Sekcja III – Polityka rolna (29 referatów) Sekcja IV – Przedsiębiorczość na terenach wiejskich (30 referatów) Sekcja V – Problemy doradztwa i oświaty (17 referatów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów ze strony www.seria.pl (lipiec 2010).

Tabela 5. Liczba artykułów monograficznych opublikowanych w RN SERiA w latach 1999-2009 dotyczących przedsiębiorstw przemysłu spożywczego i rolnictwa

Wyszczególnienie	Numer zeszytu	Przedsiębiorstwa przemysłu spożywczego w RN SERiA z roku					Rolnictwo (w tym gospodarstwa rolne) w RN SERiA z roku				
		1999	2001	2005	2006	2009	1999	2001	2005	2006	2009
Makromonografia	1	-	-	2	-	14	-	-	5	-	30
	2	-	3	3	-	0	-	12	0	-	9
	3	4	-	-	-	-	8	-	-	-	-
	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	-	1	-	-	-	-	4	-
	Suma	4	3	5	1	14	8	12	5	4	39
Mikromonografia (studium przypadku)	1	-	-	1	-	8	-	-	1	-	9
	2	-	1	1	-	0	-	0	-	-	-
	3	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-
	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Suma	2	1	2	-	8	2	0	1	-	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie prowadzonych badań.

PODSUMOWANIE

Korzystając z metody monograficznej, należy posługiwać się zaleceniami metodycznymi wypracowanymi w poszczególnych dyscyplinach naukowych. Metoda monograficzna jest znana jako metoda zalecająca triangulacyjne zastosowanie metod badawczych. W metodzie tej wykorzystuje się wiele różnorodnych metod i technik, m.in. obserwacje uczestniczącą i nieuczestniczącą, wywiad, analizę dokumentów (w tym dokumentów osobistych) oraz informacje archiwalne, metody eksperymentalne oraz metody statystyczne, analizę treści zasadniczych dokumentów stworzonych przez obiekt badań, analizę doniosłych wydarzeń zachodzących w okresie badań oraz sondaże oparte na próbach losowych itp. Uogólnienia bazujące na metodzie monograficznej powinny łączyć badania jakościowe ze wskaźnikami ilościowymi odnoszącymi się do badanych jednostek, bazować na celowym (lub bazującym na podstawach teoretycznych) doborze próby (mikromonografia) lub reprezentatywnym doborze jednostek do badań (makromonografia).

Studium przypadku stanowi rodzaj metody monograficznej (mikromonografia), który może być wykorzystywany do celów zarówno dydaktycznych, jak i naukowych. Mikromonografia stanowi w RN SERiA rzadziej wykorzystywaną metodę badawczą niż makromonografia. Równocześnie wskazać należy na rosnącą liczbę opracowań dotyczących mikromonografii, których autorami są przeważnie doktoranci i młodzi stażem pracownicy nauki. Warto podkreślić jest również to, że „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu” są czasopismem coraz bardziej liczącym się na rynku wydawnictw naukowych.

BIBLIOGRAFIA

- Adamkiewicz-Drwiłło H. G. 2008: *Współczesna metodologia nauk ekonomicznych*, Wyd. Tonik, Toruń.
- Ajdukiewicz K. 2006: *Metodologiczne typy nauk*, [w:] *Język i poznanie*, PWN, Warszawa.
- Blaug M. 1995: *Metodologia ekonomii*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Coasts A.W. 1990: *Confrontation in Toronto: reactions to the „old” versus „new” institutionalism session*, „*Review of Political Economy*”, nr 2.1, s. 88.
- Florkowski W. 2010: *Zarys historii powstania Stowarzyszenia*, www.seria.pl.
- Grankfort-Nachmias Ch., Nachmias D. 2001: *Metody badawcze w naukach społecznych*, Wyd. Zys i S-ka, Poznań
- Klepacki B. 1999: *Przedmowa*, RN SERiA, t. I, z. 1, s.11-12
- Klepacki B. 2010: *Sprawozdanie redaktora naczelnego Roczników SERIA za okres 1999-2009*, (materiał powielony).
- Konecki K. 2000: *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Manteuffel R. 1984: hasło „monografia rolnicza”, [w:] *Encyklopedia ekonomiczno-rolnicza*, PWRiL, Warszawa, s 441.
- Mason J. 1996: *Qualitative Researching*, Sage London.
- Nowak S. 1985: *Metodologia badań społecznych*, PWN, Warszawa.
- Pizło W. 2009: *Studium przypadku jako metoda badawcza w naukach ekonomicznych*, RN SERiA, t. XI, z. 5.
- Pizło W. 2007: *Zastosowanie marketingu internetowego w działalności marketingowej przedsiębiorstw przemysłu spożywczego*, Wyd. Wieś Jutra, Warszawa.
- Silverman D. 2009: *Prowadzenie badań jakościowych*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Słownik socjologii i nauk społecznych*, G. Marshall (red.); wyd. polskie (red.) M. Tabin, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2005.
- Stachak S. 1997: *Wstęp do metodologii nauk ekonomicznych*, Książka i Wiedza, Warszawa.
- Szacka B. 2003: *Wprowadzenie do socjologii*, Wyd. Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Sztumski J. 2005: *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Wyd. Śląsk, Katowice.
- Tatarkiewicz W. 2004: *Historia filozofii*, t. III, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Wielki słownik wyrazów obcych*, (red.) M. Bańka, PWN, Warszawa 2003.

Wojciech Pizło

ECONOMICS MONOGRAPHIC METHOD – EXPLANATIONS OF „ANNALS OF THE POLISH ASSOCIATION OF AGRICULTURAL AND AGRIBUSINESS ECONOMISTS”

Summary

The aim of the paper is to identify characteristic features of a monograph, including an economic monograph, as well as to search an answer for a question: can the economic monograph use research methods characteristic for idiographic sciences whereas it is a nomothetic science. There was presented the monograph as a research method. There was also proposed a division of the monograph into macro-monograph and micro-monograph. The monograph as a scientific method should use more than one research method as well as a representative selection of samples for research (macro-monograph) and purposive sampling for research (micro-monograph). The paper includes also description of general recommendations for the monograph, presentation of the essence of the branch monograph (agricultural) and recommendations for the micro-monograph. Next there were presented characteristics of a case study as a useful method especially for teaching but representing also some advantageous of a scientific method. Moreover, there was presented a range of the monographic method use (macro- and micro-monograph) in the Annals of The Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists. There was proved an increasing role of the monograph, especially the macro-monograph in the researched journal.

Adres do korespondencji:

dr hab. Wojciech Pizło

Katedra Polityk Europejskich, Finansów Publicznych i Marketingu, SGGW

ul. Nowoursynowska 166

02-787 Warszawa

e-mail: wojciech_pizlo@sggw.pl